

Peter van der Mark over de eerlijke telefoon

'Pakt Apple de handschoen op?'

TEKST HANS HAJÉE FOTOGRAFIE HANS KOKX

Grondstoffen voor consumentenelektronica zijn verweven met uitbuiting, slechte arbeidsomstandigheden en oorlog. Om dit te veranderen is de Fairphone ontwikkeld. De Utrechtse ondernemer Peter van der Mark stond aan de wieg van de meest eerlijke mobiele telefoon ter wereld. 'Iedereen kan het verschil maken.'

Het bureau Schrijf-Schrijf van Peter van der Mark verzorgt creatieve teksten en tekstproducten. Samen met compagnon Jens Middel en zes mensen maakt Van der Mark aan de Utrechtse Oudegracht magazines, jaarverslagen en websites. 'Ook voeren we communicatietrajecten en campagnes uit. In 2009 kwam ActionAid met de vraag om een handtekeningactie op te zetten tegen oneerlijke grondstoffen in de consumentenelektronica. Na een brainstorm besloten we aanvankelijk de opdracht terug te geven. Er bleek simpelweg geen eerlijke elektronica te bestaan. En een protest zonder alternatief heeft geen zin.'

Burgeroorlog

Toch liet het onderwerp Van der Mark niet los. 'Elektronica bestaat uit grondstoffen als koper, kobalt en coltan die vaak onder mensonterende omstandigheden gewonnen worden. De opbrengst ervan wordt gebruikt om burgeroorlogen te financieren waar we nu in Congo een actueel en schrijnend voorbeeld van zien. Samen met mijn goede vriend Bas van Abel, toen creatief directeur van multi-mediacollectief Waag Society, kwam ik tot de conclusie: we moeten proberen elektronica eerlijker te maken.'

Na het groene licht van ActionAid ging een campagne van start. 'Allereerst hebben we het onderwerp klein gemaakt door uit het containerbegrip consumentenelektronica één

item te lichten: de mobiele telefoon. Iedereen heeft zo'n apparaat en voor veel mensen is het een onmisbaar bezit. Rond dit mobieltje is een fictieve telefoonfabriek opgezet, Fairphone. Dit was de kapstok om ons verhaal over de oneerlijke telefoon aan op te hangen.'

Hoe verder?

Mensen werd duidelijk gemaakt wat bij de productie van een telefoon komt kijken. 'Letterlijk, bijvoorbeeld door bezoekers aan Lowlands een mobieltje uit elkaar te laten halen. Zodat ze zelf konden ontdekken wat erin zit, welke grondstoffen en materialen gebruikt worden. Vervolgens vertelden wij het verhaal erachter; over slechte arbeidsomstandigheden in de mijnen, uitbuiting en oorlog.' Door deze boodschap te blijven herhalen, ontstond via sociale media een groeiende community. 'De bewustwording nam toe. Door verschillende fondsen konden we de campagne een aantal malen een vervolg geven. Toch liepen we op een gegeven moment vast. Het doel was deels bereikt, maar we hadden een onderwerp te pakken met een enorme impact. Hoe nu verder?'

In de spotlights

Bijvoorbeeld met een eerlijke batterij. Het idee voor de ontwikkeling daarvan leverde Fairphone in 2011 de ASN Bank Wereldprijs op. 'Het geldbedrag van 10.000 euro kwam goed van pas maar de media-aandacht was

veel belangrijker. Opeens stond Fairphone in de spotlights. Dat leidde er onder meer toe dat we een half jaar bij een investeringsfonds in Londen aan het businessmodel konden werken. Daar hebben we veel geleerd, ons concept gepitcht en gesproken met investeerders. Die waren enthousiast maar wilden er geen stuiver in steken.'

Uit de keten

De ervaringen in Londen droegen wel bij aan het besluit om zelf de meest eerlijke telefoon ter wereld te gaan maken. 'Uitgangspunt was de overtuiging dat echte verandering uit de productieketen moet komen. Dat heeft veel meer impact dan een lobby van ngo's of aangepaste wetgeving. Je moet de keten in om iets te kunnen veranderen.'

Een Nederlandse investeerder geloofde in Fairphone en stak er geld in. Er werd een BV opgericht waar Bas van Abel als directeur de kar ging trekken. Van der Mark werd directeur van de Fairphone Foundation die zich bezig houdt met de verdere ontwikkeling van een productieproces met respect voor mens en milieu.

Kuifje in Afrika

Een telefoon maken is niet moeilijk, stelt Van der Mark. 'Componenten zijn te kust en te keur te koop. Maar zelf op zoek gaan naar eerlijke grondstoffen is een ander verhaal. Een mobiele telefoon bestaat uit meer dan dertig materialen die via talloze toeleveranciers uiteindelijk bij de producenten terecht komen. Als klein Nederlands bedrijf in deze jungle voel je je regelmatig Kuifje in Afrika.' Eerlijkheid draait om meer dan grondstoffen alleen. 'Ook bij de productie in landen als China en Zuid-Korea zijn de arbeidsomstandigheden vaak abominabel. En hoe fair is het

‘Ook als individuele ondernemer kun je het verschil maken.’

dat je een mobiel die kapot gaat niet kunt repareren? Koop maar een nieuwe, is de boodschap van de fabrikanten.’ Ook recycling is een issue. ‘In telefoons worden componenten vaak vastgelijmd waardoor kostbare en schaarse grondstoffen niet gerecycled kunnen worden. En dus verloren gaan.’

Stap voor stap

Al deze aspecten kregen aandacht bij de Fairphone die in 2013 op de markt kwam. ‘100% eerlijke productie bleek simpelweg niet mogelijk. Dat gaat stap voor stap, grondstof voor grondstof. Er is gestreefd naar het maximaal haalbare. Door waar mogelijk eerlijke grondstoffen te gebruiken, krijgen Afrikaanse mijnwerkers beter betaald. Een deel van de opbrengst gaat naar een medewerkersfonds van de Chinese fabriek waar de telefoon wordt gemaakt. Ook is een systeem ontwikkeld voor recycling. Verder heeft de Fairphone een open design; je kunt hem gewoon repareren als hij onverhoopt stuk gaat.’

Crowdfundtopper

Voordat de eerste gebruiker daadwerkelijk kon bellen met de Fairphone bleek de financiering nog een stevige hobbel. ‘De aangekondigde marktintroductie kwam steeds dichterbij. De Chinese producent wilde echter de helft van de kosten vooruit ontvangen. Het ging om ettelijke miljoenen en die hadden we niet. Er was immers nog geen telefoon verkocht.’ Een van de meest succesvolle Nederlandse

crowdfundaties bood uitkomst. ‘Vanaf april 2013 konden mensen de Fairphone tegen vooruitbetaling bestellen. Velen waaronder ik waren sceptisch maar het bleek een doorslaand succes. Bij de deadline twee maand later waren maar liefst 15.000 telefoons besteld en afgerekend. Het verhaal bleek zo krachtig, zo overtuigend dat mensen bereid waren om 325 euro vooruit te betalen. En dat voor iets dat ze pas een half jaar later zouden krijgen, nog nooit in het echt hadden gezien en zeker niet opvalt door trendy design.’

Jongensboek

Op dit moment zijn al bijna 50.000 Fairphones verkocht. Zo’n 10% hiervan in Nederland, het merendeel in Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland. In het bedrijf werken 25 mensen die zich bezighouden met productie, verkoop, communicatie en gebruikersondersteuning. De Fairphone is nog altijd leverbaar. Over een opvolger van het eerste model wordt al voorzichtig nagedacht.

Van der Mark concentreert zich weer volledig op zijn bedrijf Schrijf-Schrijf. Hoe kijkt hij terug op de afgelopen periode? ‘Die had veel weg van een jongensboek. Over tal van zaken is heel goed nagedacht maar er kwam ook het nodige Fingerspitzengefühl aan te pas. En soms moet je domweg geluk hebben.’ Gaandeweg vielen steeds meer puzzelstukjes op hun plaats. ‘Fairphone heeft de tijdgeest mee. En zonder crowdfunding was het initiatief simpelweg niet mogelijk geweest.’

Sneeuwbal

Wat heeft Fairphone Van der Mark zelf gebracht? ‘Ik dacht altijd dat alleen overheden en grote organisaties als Novib ingrijpende veranderingen teweeg kunnen brengen. Zij zijn zeker belangrijk, maar Fairphone maakt duidelijk dat je ook als individuele ondernemer mede het verschil kunt maken. In dit geval door mijn talent als communicatiespecialist en verhalenverteller in te zetten. Samen met alle andere betrokkenen met elk hun eigen inbreng, vaardigheden en netwerk heeft dat Fairphone tot een succes gemaakt. We hebben de productieketen opengebroken. Er is een community van 80.000 mensen die helpen om de boodschap uit te dragen. Ook tal van politici en maatschappelijke organisaties ondersteunen Fairphone van harte. Samen zorgen wij ervoor dat de sneeuwbal steeds groter wordt en alsmaar harder rolt.’

5%

Met de Fairphone is een belangrijk signaal afgeven naar grote producenten als Apple en Samsung. ‘Als het ons als kleinschalig initiatief lukt om een eerlijker telefoon te produceren dan kunnen zij dat zeker. Stel je voor dat Apple morgen besluit om de iPhone voor een deel eerlijker te produceren. Al gaat het maar om 5%, de impact is vele malen groter dan wij met de Fairphone ooit kunnen bereiken. De vraag is alleen: wanneer pakken zij de handschoen op?’ ■